

Kombinatorické štruktúry :: sylabus

Askar Gafurov

25. júna 2017

Obsah

0	Úvod	2
1	Latinské štvorce	3
1.1	Definícia, základné vlastnosti	3
1.2	Ortogonálne latinské štvorce	4
2	Blokové plány	6
2.1	Definícia, základné vlastnosti	6
2.2	Cyklické blokové plány a diferenčné množiny	7
2.3	Hadamardove matice	8
2.4	Konečné projektívne roviny	8
2.5	Steinerovské systémy trojíc, zovšeobecnenia	10
3	Matroidy	12
3.1	Definícia, základné pojmy	12
3.2	Dualita matroidov a triedy matroidov	14
3.3	Matroidové algoritmy	15

Kapitola 0

Úvod

Cieľom tohto textu je urobiť prehľad o kľúčových pojmoch a tvrdeniach z teórie kombinatorických štruktúr a pomôcť tak pri príprave na skúšku. Daný materiál teda obsahuje úplné znenia definícií a viet, nemá však žiadne dôkazy. Je tomu tak hlavne z dôvodu, že väčšina preberaných tvrdení je buď "pod našu uroveň" alebo "nad našu uroveň". Tvrdenia prvého typu prenechávame čitateľovi na samostatné odvodenie (časom možno pribudnú odkazy na materiály s podrobnými dôkazmi). Tvrdenia druhého typu sú v texte označené hviezdikou.

Daný text nie je náhradou pre absolvovanie prednášok¹.

Pre ďalšie štúdium odporúčame knihy **TODO**.

Tento text je písaný na základe prednášok z predmetu Kombinatorické štruktúry v zimnom semestri akademického roku 2016/17.

---

¹a ani náhradou pre pestrú výživu :)

Kapitola 1

Latinské štvorce

1.1 Definícia, základné vlastnosti

Definícia 1.1.1. Tabuľka rozmerov $n \times n$ s prvkami z $\{1, \dots, n\}$ je latinský štvorec rádu n , ak platí:

1. v každom riadku sa vyskytuje všetkých n rôznych symbolov
2. v každom stĺpci sa vyskytuje všetkých n rôznych symbolov

Symbolom S_n značíme grupu permutácií veľkosti n .

Definícia 1.1.2. Nech $\phi, \psi \in S_n$ sú permutácie veľkosti n . Potom vzdialenosť $dist(\phi, \psi)$ dvoch permutácií definujeme ako počet prvkov, ktoré dané permutácie zobrazia rôzne. Formálne,

$$dist(\phi, \psi) := |\{x \mid x \in \{1, \dots, n\} \wedge \phi(x) \neq \psi(x)\}|$$

Definícia 1.1.3. Nech $\phi \in S_n$ je permutácia veľkosti n . Potom $Fix(\phi)$ je množina všetkých pevných bodov permutácie ϕ . Formálne,

$$Fix(\phi) := \{x \mid x \in \{1, \dots, n\} \wedge \phi(x) = x\}$$

Veta 1.1.1. Nech $\phi, \psi \in S_n$ sú permutácie veľkosti n . Potom platí:

1. $\forall \lambda \in S_n : dist(\lambda\phi, \lambda\psi) = dist(\phi, \psi)$
2. $dist(\phi, \psi) = dist(1, \phi^{-1}\psi) = n - |Fix(\phi^{-1}\psi)|$

Veta 1.1.2. Funkcia $dist(\phi, \psi)$ je metrikou priestoru S_n , t.j. ona spĺňa nasledujúce podmienky:

1. $dist(\phi, \psi) = 0 \Leftrightarrow \phi = \psi$
2. $dist(\phi, \psi) = dist(\psi, \phi)$ (symetria)
3. $dist(\phi, \psi) + dist(\psi, \lambda) \geq dist(\phi, \lambda)$ (trojuholníková nerovnosť)

Definícia 1.1.4. Latinský obdĺžnik rozmerov $k \times n$ je postupnosť $L = [\phi_1, \phi_2, \dots, \phi_k]$ permutácií z S_n takých, že všetky sú vo vzdialenosti n . Formálne,

$$\forall i, j \in \{1, \dots, k\} : i \neq j \Rightarrow dist(\phi_i, \phi_j) = n$$

Definícia 1.1.5. (Iná definícia latinských štvorcov) Latinský štvorec rádu n je latinský obdĺžnik typu $k \times n$ s maximálnou dĺžkou postupnosti. Inak povedané, latinský štvorec rádu n je postupnosť n permutácií z S_n , ktoré sú od seba vzdialené n .

Veta 1.1.3. Každý latinský obdĺžnik sa dá doplniť na latinský štvorec.

1.2 Ortogonálne latinské štvorce

Definícia 1.2.1. Nech $l = [\phi_1, \dots, \phi_n]$ a $l' = [\psi_1, \dots, \psi_n]$ sú latinské štvorce rádu n . Hovoríme, že l a l' sú ortogonálne (znáčime ako $l \perp l'$), ak platí:

$$\forall i, j, k, l \in \{1, \dots, n\} : (i, j) \neq (k, l) \implies (\phi_i(j), \psi_i(j)) \neq (\phi_k(l), \psi_k(l))$$

Veta 1.2.1. Nech $l = [\phi_1, \dots, \phi_n]$ a $l' = [\psi_1, \dots, \psi_n]$ sú latinské štvorce rádu n . Zavedieme nasledovné značenia:

- Nech $\lambda \in S_n$, potom $\lambda l := [\lambda\phi_1, \dots, \lambda\phi_n]$ (λl je tiež latinský štvorec).
- Nech kompozícia l a l' je definovaná ako $l \circ l' := [\phi_1\psi_1, \dots, \phi_n\psi_n]$.

Potom platí:

1. $l \perp l' \Leftrightarrow [\psi_1\phi_1^{-1}, \dots, \psi_n\phi_n^{-1}]$ je latinský štvorec
2. Ak $\lambda, \rho \in S_n$ a $l \perp l'$, tak aj $\lambda l \perp \rho l'$
3. $l \perp l' \Leftrightarrow$ existuje latinský štvorec l'' taký, že $l' = l'' \circ l$

Definícia 1.2.2. Množina latinských štvorcov rádu n $\{l_1, \dots, l_r\}$ je maximálna, ak $\forall i \neq j : l_i \perp l_j$ a nedá sa doplniť ďalším latinským štvorcom bez porušenia prvej podmienky.

Veta 1.2.2. Maximálna množina latinských štvorcov rádu n má najviac $n - 1$ prvkov.

Definícia 1.2.3. Latinský štvorec je v normálnom tvare, ak prvý riadok tabuľky je rovný $(1, \dots, n)$ a prvý stĺpec je rovný $(1, \dots, n)^T$.

Definícia 1.2.4. Latinské štvorce l a l' sú izotopické, ak sa dajú permutáciou riadkov a stĺpcov previesť na rovnaký latinský štvorec v normálnom tvare.

Poznámka 1.2.1. Latinský štvorec v normálnom tvare zodpovedá tabuľke binárnej operácie kvazigrupy (kvazigrupa je množina s invertovateľnou binárnou operáciou a neutrálnym prvkom¹).

Platí, že 2 kvazigrupy sú izomorfné práve vtedy, keď príslušné latinské štvorce sú izotopické.

Definícia 1.2.5. Latinský štvorec si vieme predstaviť ako maximálnu (na inklúziu) množinu A trojíc $(r, c, s) \in \{1, \dots, n\}^3$, kde r zodpovedá číslu riadku, c zodpovedá číslu stĺpca a s zodpovedá hodnote v políčku (i, j) , takú, že platí:

- všetky dvojice (r, c) sú rôzne ("máme n^2 políčok")
- všetky dvojice (r, s) sú rôzne ("v každom riadku sa vyskytnú všetky hodnoty od 1 po n ")
- všetky dvojice (c, s) sú rôzne ("v každom stĺpci sa vyskytnú všetky hodnoty od 1 po n ")

Konjugáciou latinského štvorca voláme množinu trojíc A' , ktorá vznikne z A permutáciou trojíc. Formálne, nech $\lambda \in S_3$ je permutácia veľkosti 3, potom

$$A' = \left\{ (a_{\lambda(1)}, a_{\lambda(2)}, a_{\lambda(3)}) \mid (a_1, a_2, a_3) \in A \right\}$$

Latinské štvorce, ktoré sa dajú jeden z druhého dostať pomocou konjugácie, voláme *konjugované*. Latinské štvorce, ktoré sa dajú jeden z druhého dostať pomocou konjugácie a izotopie, voláme *paratopické*.

¹dá sa to neformálne predstaviť ako grupu bez zaručenej asociativity

Veta 1.2.3. (Stevens, 1935) Ak $n = p^\alpha$, kde p je prvočíslo, tak maximálna množina latinských štvorcov má $n - 1$ prvkov.

Konštrukcia. Číslo n je mocninou prvočísla, preto existuje konečné pole $F := GF(n)$ príslušnej veľkosti. Očíslujeme prvky poľa F v ľubovoľnom poradí, ale nech $a_0 = 0$.

k -tý latinský štvorec si označme ako $l_k = (a_{ij}^{(k)})$.

$$a_{ij}^{(k)} := a_i a_k + a_j$$

Definícia 1.2.6. $MOLS(n)$ je mohutnosť maximálnej množiny latinských štvorcov rádu n .

Poznámka 1.2.2. $MOLS(6) = 1$

Veta* 1.2.4. (Bose, Parker, Schrickhande, 1960)

$$\forall n \geq 3 \wedge n \neq 6 : MOLS(n) \geq 2$$

Veta 1.2.5. $MOLS(n_1) \geq m \wedge MOLS(n_2) \geq m \Rightarrow MOLS(n_1 n_2) \geq m$

Konštrukcia. k -tý latinský štvorec rádu $n_1 n_2$ sa dá získať pomocou Kroneckerovho súčinu k -tých príslušných latinských štvorcov rádu n_1 a n_2 .

Formálne, nech $l_1, \dots, l_m$ sú ortogonálne latinské štvorce rádu n_1 a $l'_1, \dots, l'_m$ sú ortogonálne latinské štvorce rádu n_2 . Potom množina matíc $\{l_k \otimes l'_k \mid k \leq m\}$, kde $\otimes$ je Kroneckerov súčin matíc, je množina ortogonálnych latinských štvorcov rádu $n_1 n_2$.

Dôsledok 1.2.5.1.

$$n = p_1^{\alpha_1} p_2^{\alpha_2} \dots p_r^{\alpha_r} \Rightarrow MOLS(n) \geq \min_{i \leq r} (p_i^{\alpha_i} - 1)$$

Veta 1.2.6.

$$n = 2m - 1 \Rightarrow MOLS(n) \geq 2$$

Konštrukcia. Pohybujeme sa v cyklickej grupe $(\mathbb{Z}_n, +) = \{0, \dots, n - 1\}$.

$$A := (a_{ij}), a_{ij} := m(i + j) \pmod{n}$$

$$B := (b_{ij}), b_{ij} := (i - j) \pmod{n}$$

Kapitola 2

Blokové plány

2.1 Definícia, základné vlastnosti

Definícia 2.1.1. Vyvážený nekompletný blokový plán (angl. *balanced incomplete block design*) $BIBD(v, b, r, k, \lambda)$ je usporiadaná dvojica $(X, \mathcal{B})$, kde X je množina objektov a $\mathcal{B} \subset \mathcal{P}(X)$ je množina podmnožín objektov (tieto podmnožiny voláme *bloky*), pričom sú splnené nasledujúce podmienky:

1. $v = |X|$ je mohutnosť množiny objektov.
2. $b = |\mathcal{B}|$ je mohutnosť množiny blokov.
3. každý blok má mohutnosť k .
4. každý bod je obsiahnutý v práve r blokoch.
5. každá dvojica bodov sa vyskytuje v práve λ blokoch.

Veta 2.1.1. $\exists BIBD(v, b, r, k, \lambda) \iff \lambda$ -násobný kompletný multigraf rádu v λK_v sa dá rozložiť na b hranovo disjunktných klík rádu k (K_k).

Veta 2.1.2. Nech existuje $BIBD(v, b, r, k, \lambda)$. Potom:

1. $vr = bk$
2. $\lambda(v-1) = r(k-1)$

Dôsledok 2.1.2.1. Preto namiesto značenia $BIBD(v, b, r, k, \lambda)$ budeme často používať značenie $BIBD(v, k, \lambda)$, nakoľko zvyšné parametre vieme dorátať:

$$r := \frac{\lambda(v-1)}{k-1}, \quad b := \frac{\lambda v(v-1)}{k(k-1)}$$

Veta 2.1.3. Nech existuje $BIBD(v, b, r, k, \lambda)$, kde $X = \{x_1, x_2, \dots, x_v\}$ a $\mathcal{B} = \{B_1, \dots, B_b\}$. Nech matica incidencie $A \in \{0, 1\}^{v \times b}$ je matica typu $v \times b$, kde $A_{ij} = 1$ práve vtedy, keď $x_i \in B_j$. Potom $AA^T = (r - \lambda)I_v + \lambda J_v$, kde I_v je matica identity rádu v a J_v je matica jednotiek typu $v \times v$.

Lema 2.1.4. Nech A je matica incidencie blokového plánu $BIBD(v, b, r, k, \lambda)$. Potom $\det(AA^T) = (r - \lambda)^{v-1}(v\lambda - \lambda + r)$.

Dôsledok 2.1.4.1. Ak $BIBD(v, b, r, k, \lambda)$ je blokový plán a $b = v$, tak matica incidencie A je regulárna a matice A^T tiež zodpovedá nejaký blokový plán.

Poznámka 2.1.1. Blokové plány také, že $b = v$, voláme symetrické.

Veta 2.1.5. (Fisherova nerovnosť) Nech existuje blokový plán $BIBD(v, b, r, k, \lambda)$. Potom $b \geq v$.

Dôsledok 2.1.5.1. Nech existuje blokový plán $BIBD(v, b, r, k, \lambda)$. Potom $r \geq k$.

2.2 Cyklické blokové plány a diferenčné množiny

Definícia 2.2.1. Množina $D = \{d_1, \dots, d_k\} \subset \mathbb{Z}_v$ mohutnosti k sa volá (v, k, λ) -diferenčnou množinou, ak pre každý nenulový prvok $a \in \mathbb{Z}_v$ existuje práve λ usporiadaných dvojíc $(d_i, d_j) \in D^2$ takých, že $d_i - d_j \equiv a \pmod v$.

Poznámka 2.2.1. Množina $\{0, 1, 3\}$ je $(7, 3, 1)$ -diferenčnou množinou.

Poznámka 2.2.2. Podobným spôsobom je možné definovať diferenčné množiny nad konečnými grupami rádu v .

Definícia 2.2.2. (v, k, λ) -BIBD je cyklický, ak existuje permutácia s cyklom dĺžky v taká, že zachováva bloky¹. Formálne, blokový plán je cyklický, ak existuje permutácia $\phi \in S_v$ s cyklom dĺžky v taká, že

$$\mathcal{B} = \{\{\phi(x_1), \dots, \phi(x_k)\} \mid \{x_1, \dots, x_k\} \in \mathcal{B}\}$$

Veta 2.2.1. Množina $D = \{d_1, \dots, d_k\}$ je (v, k, λ) -diferenčná množina práve vtedy, keď $(X, \mathcal{B})$, kde $X = \mathbb{Z}_v$ a $\mathcal{B} = \{D + i \mid \forall i \in \mathbb{Z}_v\}$ ($D + i := \{d_1 + i, \dots, d_k + i\}$) je cyklický (v, k, λ) -BIBD.

Definícia 2.2.3. Nech F je konečné pole. Nech $V \cong F^{n+1}$ je vektorový priestor dimenzie $n + 1$ nad poľom F . Definujeme reláciu $\sim$ nad prvkami $V^* := V - \{\vec{0}\}$:

$$\forall \vec{a}, \vec{b} \in V^* : \left(\vec{a} \sim \vec{b} \stackrel{\text{def}}{\iff} \exists k \in F : \vec{a} = k\vec{b} \right)$$

Potom rozklad V^* na triedy ekvivalencie $\mathbb{P}^n(V) := V^* / \sim$ je n -rozmerná projektívna rovina nad F .

Projektívnu rovinu dimenzie n nad konečným poľom s $q = p^r$ prvkami označujeme ako $PG(n, q) := \mathbb{P}^n(\mathbb{Z}_p^r)$

Veta* 2.2.2. (Typ S dif. množín — Singerove dif. množiny)²

Nech množina D obsahuje všetky nadroviny konečnej projektívnej roviny $PG(n, q)$ (nadrovina je faktorový obraz vektorového podpriestoru dimenzie n). Potom D je (v, k, λ) -diferenčná množina s parametrami:

$$v = \frac{q^{n+1} - 1}{q - 1}, k = \frac{q^n - 1}{q - 1}, \lambda = \frac{q^{n-1} - 1}{q - 1}$$

Veta* 2.2.3. (Typ Q dif. množín — kvadratické reziduá, angl. Paley-type)

Nech $F := GF(p^l)$ je konečné pole mohutnosti p^l , kde $p^l \equiv 3 \pmod 4$. Nech $r \in F$ je generátor grupy $F^* := (F - \{0\}, *)$. Potom množina kvadratických reziduá grupy F^* $QR(F^*) := \{r^a \pmod{p^l} \mid a \in \{0, \dots, p^l - 1\} \wedge a \text{ je párne}\}$ je (v, k, λ) -diferenčnou množinou s parametrami:

$$v = p^l = 4t - 1, k = 2t - 1, \lambda = t - 1$$

Poznámka 2.2.3. Existujú aj ďalšie triedy diferenčných množín, napríklad bikvadratické reziduá alebo tzv. *twin prime power difference set*.

TODO rozpísať bikvadratické reziduá, resp. twin prime power.

¹bijektívne zobrazenia množiny na ňu samu, ktoré zachovávajú vzťahy medzi objektami, sa všeobecne nazývajú *automorfizmy*

²**TODO** je to bez dokazu ci s dokazom?

2.3 Hadamardove matice

Definícia 2.3.1. Matica $H \in \{-1, +1\}^{n \times n}$ je Hadamardovou maticou rádu n , ak $HH^T = nI_n$ (t.j. všetky riadky sú navzájom ortogonálne).

Veta 2.3.1. Nech matica H je Hadamardova matica rádu n . Potom platí:

1. vymenou riadkov (stĺpcov) matice H dostaneme Hadamardovu maticu
2. matica H je normálna, t.j. $HH^T = H^T H$

Definícia 2.3.2. Hadamardova matica je v normálnom tvare, ak prvý riadok aj prvý stĺpec obsahujú iba hodnoty $+1$.

Veta* 2.3.2. Nech H je Hadamardova matica rádu n . Potom $\det H = \sqrt{n^n}$.

Veta* 2.3.3. (Hadamardov odhad)

Nech $M \in \mathbb{C}^{n \times n}$ je komplexná matica typu $n \times n$, kde $|(M)_{ij}| \leq 1$. Nech H je ľubovoľná Hadamardova matica rádu n . Potom platí:

$$\det M \leq \det H = \sqrt{n^n}$$

Veta 2.3.4. Ak H je Hadamardova matica rádu n , tak n je buď 1, 2 alebo násobok 4.

Hypotéza 2.3.1. (Hadamard)

$\forall n \in \{1, 2\} \cup \{4k \mid k \in \mathbb{N}\} \implies \text{existuje Hadamardova matica rádu } n$.

Veta 2.3.5. (Hadamard, Sylvester)

Ak H, H' su Hadamardove matice, tak aj $H \otimes H'$ je tiež Hadamardova matica ($\otimes$ je Kroneckerov súčin matíc).

Veta 2.3.6. Normalizovaná Hadamardova matica rádu 4μ existuje práve vtedy, keď existuje $(4\mu - 1, 2\mu - 1, \mu - 1)$ -diferenčná množina (typ Q).

2.4 Konečné projektívne roviny

Jedna (algebraická) definícia konečnej projektívnej roviny (angl. *finite projective plane*, alebo skrátene FPP) už bola daná v sekcii o diferenčných množinách (definícia 2.2.3). V tejto sekcii uvedieme iné dve definície: axiomatickú a kombinatorickú.

Definícia 2.4.1. (Axiómy konečnej projektívnej roviny)

Pojmy bodu a priamky sú brané ako primitívne pojmy. Relácie "bod leží na priamke" (značíme $p \in l$) a "priamka prechádza bodom" považujeme za primitívne relácie.

Usporiadana trojiica $\pi = (X, \mathfrak{P}, \in)$, kde X je konečná množina bodov, $\mathfrak{P}$ je konečná množina priamok a $\in$ je relácia "patrí" medzi bodmi a priamkami, je konečnou projektívnou rovinou, ak spĺňa nasledujúce axiómy:

1. Každými dvomi rôznymi bodmi prechádza **práve 1** priamka.
2. Každé dve rôzne priamky majú **práve 1** spoločný bod.
3. existujú 4 body vo všeobecnej geometrickej polohe, t.j. žiadnou trojicou z týchto bodov nevedie žiadna priamka.

Veta* 2.4.1. (Desarguesova veta)

TODO obrázok

Veta 2.4.2. V konečnej projektívnej rovine (v zmysle definície 2.4.1) existujú 4 priamky také, že žiadna trojica z týchto priamok nemá spoločný bod.

Čitateľ si môže všimnúť, že ak vymeníme v danom axiomatickom systéme pojmy "priamka" a "bod", tak dostaneme ekvivalentný systém axióm. Je ľahko nahliadnuť, že ak v ľubovoľnom platnom tvrdení o konečných projektívnych rovinách vymeníme tieto pojmy, tak znovu dostaneme platné tvrdenie. Takéto tvrdenia voláme duálne (napríklad, prvá axióma je duálna ku druhej a tretia axióma je duálna ku vete 2.4.2).

Veta 2.4.3. *Nech π je konečná projektívna rovina a nech n je prirodzené číslo väčšie alebo rovné 2. Potom nasledujúce tvrdenia sú ekvivalentné:*

1. každá priamka obsahuje práve $n + 1$ bodov
2. každý bod leží na práve $n + 1$ priamkach (duálne ku 1.)
3. nejaká priamka obsahuje práve $n + 1$ bodov
4. nejaký bod leží na práve $n + 1$ priamkach (duálne ku 3.)
5. konečná projektívna rovina π má práve $n^2 + n + 1$ priamok
6. konečná projektívna rovina π má práve $n^2 + n + 1$ bodov (duálne ku 5.)

Definícia 2.4.2. (Kombinatorická definícia FPP)

Konečná projektívna rovina rádu n je $BIBD(v, k, \lambda)$ s parametrami:

$$v = n^2 + n + 1, k = n + 1, \lambda = 1$$

Veta 2.4.4. *Kombinatorická a axiomatická definície konečnej projektívnej roviny sú ekvivalentné.*

Veta* 2.4.5. *Ak n je mocninou prvočísla, tak existuje konečná projektívna rovina rádu n .*

Hypotéza 2.4.1. *Ak existuje konečná projektívna rovina rádu n , tak n je mocninou prvočísla.*

Definícia 2.4.3. Matica $C = (c_{ij})$ typu $n \times m$, kde $n \geq 4, m \geq 4$ a $c_{ij} \in \{1, \dots, n\}$, má latinskú vlastnosť, ak ľubovoľná podmatica z dvoch stĺpcov matice C nemá rovnaké riadky. Formálne,

$$\forall (i, j) \neq (k, l) : (c_{ij}, c_{il}) \neq (c_{jk}, c_{jl})$$

Navyše, ak podmatica matice C , tvorená prvými dvomi stĺpcami, obsahuje postupne všetky dvojice čísel $\{1, \dots, n\}$ v lexikografickom poradí, tak ju voláme matica s latinskou vlastnosťou v normálnom tvare.

Veta 2.4.6. *Nech $n \geq 3, t \geq 2$. Potom množina t navzájom ortogonálnych latinských štvorcov rádu n existuje práve vtedy, keď existuje matica typu $n^2 \times (t + 2)$ s latinskou vlastnosťou v normálnom tvare.*

Veta 2.4.7. *Existencia konečnej projektívnej roviny rádu n je ekvivalentná s existenciou $(n - 1)$ navzájom ortogonálnych latinských štvorcov rádu n .*

Konstruktia. TODO

2.5 Steinerovské systémy trojíc, zovšeobecnenia

Definícia 2.5.1. Blokové plány typu $BIBD(v, 3, 1)$ sa volajú Steinerovské systémy trojíc (angl. *Steiner triplet system*, skratene STS).

Poznámka 2.5.1. Existencia STS je ekvivalentná s existenciou rozkladu kompletného grafu K_v na trojuholníky.

Veta 2.5.1. Ak v je počet objektov STS, tak $v \equiv 1 \pmod{6}$ alebo $v \equiv 3 \pmod{6}$.

Veta* 2.5.2. (Kirkman)

Ak v spĺňa podmienky z vety 2.5.1, tak existuje STS s práve v objektmi.

Veta 2.5.3. (Projektívne STS)³

Nech $X := (\mathbb{Z}_2)^{n+1} - \{\vec{0}\}$ je množina vektorov vektorového priestoru dimenzie $n+1$ nad poľom $\mathbb{Z}_2$ bez nulového vektora a $\mathcal{B} := \{\{\vec{x}, \vec{y}, \vec{z}\} \mid \vec{x} + \vec{y} + \vec{z} = \vec{0}\}$. Potom dvojica $(X, \mathcal{B})$ je STS. Alternatívne, množina priamok projektívnej roviny $PG(2, n)$ tvorí STS.

Veta 2.5.4. (Afinné STS)⁴

Nech $X := (\mathbb{Z}_3)^n$ je množina vektorov vektorového priestoru dimenzie n nad poľom $\mathbb{Z}_3$. Nech $\mathcal{B} := \{\{\vec{x}, \vec{y}, \vec{z}\} \mid \vec{x} + \vec{y} + \vec{z} = \vec{0}\}$. Potom dvojica $(X, \mathcal{B})$ je STS.

Veta 2.5.5. (Karteziánsky súčin STS)

Nech dvojice $(X, \mathcal{B})$ a $(Y, \mathcal{C})$ sú STS. Potom dvojica $(X \times Y, \mathcal{D})$, kde:

1. $y \in Y, \{b_1, b_2, b_3\} \in \mathcal{B} \implies \{(b_1, y), (b_2, y), (b_3, y)\} \in \mathcal{D}$
2. $x \in X, \{c_1, c_2, c_3\} \in \mathcal{C} \implies \{(x, c_1), (x, c_2), (x, c_3)\} \in \mathcal{D}$
3. $\{b_1, b_2, b_3\} \in \mathcal{B}, \{c_1, c_2, c_3\} \in \mathcal{C}, \phi \in S_3 \implies \{(b_1, c_{\phi(1)}), (b_2, c_{\phi(2)}), (b_3, c_{\phi(3)})\} \in \mathcal{D}$
(kde ϕ je permutácia veľkosti 3)

Potom $(X \times Y, \mathcal{D})$ je STS.

Veta 2.5.6. (Vzťah STS a grupoidov)

Nech $(X, \mathcal{B})$ je STS. Potom množina X s binárnou operáciou $*$, definovanou nasledovne:

$$\forall \{x, y, z\} \in \mathcal{B} :$$

$$x * y = y * x = z$$

$$x * z = z * x = y$$

$$y * z = z * y = x$$

$$x * x = x$$

je idempotentný komutatívny grupoid.

Veta 2.5.7. $((2v+1)$ -konštrukcia STS)

Nech $(X, \mathcal{B})$ je STS a $(X', \mathcal{B}')$ je jeho disjunktná izomorfná kópia (t.j. $X \cap X' = \emptyset$). Obraz prvku x v tomto izomorfizme budeme značiť x' . Nech prvok $\infty \notin X \cup X'$. Potom dvojica $(Y, \mathcal{C})$, kde $Y := X \cup X' \cup \{\infty\}$ a $\mathcal{C} := \mathcal{B} \cup \{\{x, y, z\} \mid \{x, y, z\} \in \mathcal{B}\} \cup \{\{x, x', \infty\} \mid x \in X\}$, je STS.

TODO Paschovo prepnutie

TODO Wilson-Schreiberova konštrukcia

TODO Boséova konštrukcia

TODO Skolemova konštrukcia

TODO Cyklické STS

TODO Symetrické v_3 -konfigurácie (čiasť STS)

---

³**TODO** treba dôkaz?

⁴**TODO** treba dôkaz?

Hypotéza 2.5.1. Každý bezmostový kubický graf má 6 1-faktorů takých, že každá hrana grafu leží v právě 2 z nich.

Definícia 2.5.2. Dvojica $(X, \mathcal{B})$, kde $\mathcal{B} \in \mathcal{P}(X)$, je $t - (v, k, \lambda)$ -blokový plán (angl. *t-design*), ak:

- $|X| = v$
- $\forall B \in \mathcal{B} : |B| = k$
- každá t -tica objektů z X sa vyskytuje v práve λ blokoch z $\mathcal{B}$

Navyše, blokové plány typu $t - (v, k, 1)$ budeme označovať ako $S(t, k, v)$.

Poznámka 2.5.2. Existencia $t - (v, k, \lambda)$ -blokového plánu je ekvivalentná s existenciou rozkladu t -uniformného λ -násobného hypergrafu na hyperklíky veľkosti k .

Poznámka 2.5.3. STS s v prvkami môžeme značiť ako $S(2, 3, v)$.

Definícia 2.5.3. Blokové plány $S(3, 4, v)$ voláme Steinerovské systémy štvoríc (angl. *SQS*)

Veta* 2.5.8. $\exists S(3, 4, v) \iff v \equiv 3, 4 \pmod{6}$

Definícia 2.5.4. Blokové plány $S(4, 5, v)$ voláme Steinerovské systémy päťíc

Veta* 2.5.9. $\exists S(4, 5, v) \implies v \equiv 4, 5 \pmod{6} \wedge v \not\equiv 4 \pmod{5}$

TODO konečné jednoduché grupy.

Kapitola 3

Matroidy

3.1 Definícia, základné pojmy

Definícia 3.1.1. Dvojica $(X, \mathcal{N})$, kde $\mathcal{N} \in \mathcal{P}(X)$ a $\mathcal{N}$ je konečná, je matroid, ak sú splnené nasledujúce podmienky:

1. $\emptyset \in \mathcal{N}$
2. $N \in \mathcal{N} \wedge N' \subseteq N \implies N' \in \mathcal{N}$
3. $N, N' \in \mathcal{N} \wedge |N| < |N'| \implies \exists x \in N' - N : N \cup \{x\} \in \mathcal{N}$

Množiny z $\mathcal{N}$ voláme nezávislé množiny. Množiny mimo $\mathcal{N}$ voláme závislé.

Veta 3.1.1. (Matroid z vektorového priestoru)

Nech $V_n(F) \cong F^n$ je vektorový priestor dimenzie $n < \infty$ nad (nie nutne konečným) poľom F . Nech $(\vec{x}_1, \dots, \vec{x}_r)$ je postupnosť (nie nutne rôznych) vektorov z $V_n(F)$. Nech $X := \{1, \dots, r\}$, $\mathcal{N} := \{Q \mid Q \subseteq X \wedge \{\vec{x}_i \mid i \in Q\} \text{ je nezávislá v } V_n(F)\}$. Potom dvojica $(X, \mathcal{N})$ je matroid.

Veta 3.1.2. (Matroid z grafu)

Nech $G = (V, E)$ je jednoduchý graf. Nech $X := E$. Nech množina hrán $A \subseteq E$ patrí do množiny $\mathcal{N}$ práve vtedy, keď indukovaný graf neobsahuje kružnice. Potom dvojica $M(G) = (X, \mathcal{N})$ je matroid.

TODO konstrukcia matroidu cez signovane grafy?

Definícia 3.1.2. Nech $M = (X, \mathcal{N})$ je matroid a nech $A \subseteq X$. Množinu $B \subseteq A$ voláme bázou množiny A v matroide M , ak je to maximálna (na inklúziu) nezávislá množina v A . Formálne, B je bázou A v matroide $M = (X, \mathcal{N})$, ak:

$$B \subseteq A \wedge B \in \mathcal{N} \wedge (\forall B' \supset B : B' \subseteq A \implies B' \notin \mathcal{N})$$

Špeciálne, bázy množiny X voláme bázy matroidu. Množinu báz matroidu M známe ako $\mathcal{B}$.

Veta 3.1.3. Nech $(X, \mathcal{N})$ je matroid a $A \subseteq X$. Nech N, N' sú bázy množiny A . Potom $|N| = |N'|$.

Definícia 3.1.3. Nech $(X, \mathcal{N})$ je matroid. Hodnotou množiny $A \subseteq X$ voláme veľkosť nejakej bázy B množiny A a známe ako $r(A) := |B|$.

Veta 3.1.4. Nech $(X, \mathcal{N})$ je matroid a $r : \mathcal{P}(X) \rightarrow \mathbb{N}_0$ je jeho hodnotná funkcia. Potom platí:

1. $r(\emptyset) = 0$

$$2. r(\{x\}) \leq 1$$

$$3. A \subseteq B \implies r(A) \leq r(B)$$

$$4. r(A \cup B) \leq r(A) + r(B) - r(A \cap B) \text{ (semimodularita)}$$

Navyše, ak nejaká funkcia $r' : \mathcal{P}(X) \rightarrow \mathbb{N}_0$ spĺňa vyššie uvedené podmienky, tak existuje jediný matroid, ktorého hodnotnou funkciou je práve r' .

Veta 3.1.5. Nech $(X, \mathcal{N})$ je matroid a $\mathcal{B}$ je množina jeho báz. Potom platí:

B1: žiadne 2 prvky množiny $\mathcal{B}$ nie sú v inklúzii

$$B2: B, B' \in \mathcal{B} \implies \forall x \in B - B' \exists y \in B' - B : (B - \{x\}) \cup \{y\} \in \mathcal{B}$$

Navyše, ak množina $\mathcal{B}'$ spĺňa vyššie uvedené podmienky B1 a B2, tak existuje jediný matroid, ktorého množinou báz je práve $\mathcal{B}'$.

Definícia 3.1.4. Nech $M = (X, \mathcal{N})$ je matroid a $A \subseteq X$. Prvok $x \in X$ voláme závislý od množiny A v matroide M , ak $r(A) = r(A \cup \{x\})$.

Definícia 3.1.5. Nech $M = (X, \mathcal{N})$ je matroid a $A \subseteq X$. Úzaverom množiny A v matroide M voláme množinu $\bar{A}$ všetkých závislých prvkov od A . Formálne,

$$\bar{A} := \{x \in X \mid r(A) = r(A \cup \{x\})\}$$

Veta 3.1.6. Nech $M = (X, \mathcal{N})$ je matroid a $A \subseteq X$. Potom platí:

$$1. A \subseteq \bar{A}$$

$$2. \bar{\bar{A}} = \bar{A}$$

$$3. \bar{A} = \bigcup_{B \in \mathcal{P}(X)} \{B \mid B \supseteq A \wedge r(B) = r(A)\}$$

$$4. r(A) = r(\bar{A})$$

Veta 3.1.7. Nech $M = (X, \mathcal{N})$ je matroid a $\Phi : \mathcal{P}(X) \rightarrow \mathcal{P}(X)$ je jeho úzaverová funkcia (t.j. $\Phi(A) = \bar{A}$). Potom platí:

$$U1: \forall A \subseteq X : A \in \bar{A}$$

$$U2: A \subseteq \bar{B} \implies \bar{A} \subseteq \bar{B}$$

$$U3: x \notin A \wedge x \in \overline{A \cup \{y\}} \implies y \in \overline{A \cup \{x\}}$$

Navyše, ak existuje funkcia $\Phi' : \mathcal{P}(A) \rightarrow \mathcal{P}(A)$, ktorá spĺňa podmienky U1 — U3, tak existuje jediný matroid, ktorého úzaverovou funkciou je práve Φ' .

Definícia 3.1.6. Nech $(X, \mathcal{N})$ je matroid. Množina $K \subseteq X$ sa volá kružnica, ak je to najmenšia (na inklúziu) závislá množina. Formálne, množina $K \subseteq X$ je kružnica, ak:

$$K \notin \mathcal{N} \wedge (\forall K' \subseteq K : K' \in \mathcal{N})$$

Množinu všetkých kružníc matroidu označujeme ako $\mathcal{K}$.

Veta 3.1.8. Nech $(X, \mathcal{N})$ je matroid a $\mathcal{K}$ je množina všetkých jeho kružníc. Potom platí:

K1: žiadne dva prvky množiny $\mathcal{K}$ nie sú v inklúzii

$$K2: K, K' \in \mathcal{K} \wedge K \neq K' \wedge \exists x \in K \cap K' \implies \exists L \in \mathcal{K} : L \subseteq (K \cup K') - \{x\}$$

Navyše, ak existuje množina $\mathcal{K}'$, ktorá spĺňa podmienky K1 a K2, tak existuje jediný matroid, ktorého množinou kružníc je práve $\mathcal{K}'$.

3.2 Dualita matroidov a triedy matroidov

Veta 3.2.1. (veta o dualite)

Nech $M = (X, \mathcal{N})$ je matroid. Nech $\mathcal{B}$ je množina báz matroidu M a $r : \mathcal{P}(X) \rightarrow \mathbb{N}_0$ je hodnotná funkcia matroidu M . Ďalej nech:

- $\mathcal{B}^* := \{X - B \mid B \in \mathcal{B}\}$
- $\mathcal{N}^* := \{X - A \mid A \subseteq X \wedge r(A) = r(X)\}$
- $r^* : \mathcal{P}(X) \rightarrow \mathbb{N}_0$ taká, že $r^*(A) := |A| - r(X) + r(X - A) = |A| - (r(X) - r(X - A))$

Potom platí:

1. množina $\mathcal{B}^*$ je systémom báz nejakého matroidu
2. množina $\mathcal{N}^*$ je systémom nezávislých množín nejakého matroidu
3. funkcia r^* je hodnotnou funkciou nejakého matroidu
4. navyše, všetky 3 vyššie uvedené matroidy sú rovnaké

Takýmto spôsobom zostrojený matroid sa volá duálny a značí sa ako $M^* = (X, \mathcal{N}^*)$.

Definícia 3.2.1. Nech $X := \{1, \dots, n\}$, $\mathcal{N} := \{A \mid A \subseteq X \wedge |A| \leq k\}$. Potom dvojica $U_k^n = (X, \mathcal{N})$ je matroid.

Veta 3.2.2. $(U_k^n)^* = U_{n-k}^n$

Veta 3.2.3. Nech $M(G)$ je grafový matroidu grafu G . Potom nasledujúce podmienky sú ekvivalentné:

1. M^* je grafový matroid
2. G je planárny graf

Definícia 3.2.2. Nech $M = (X, \mathcal{N})$ je matroid a F je pole. Matroid M je F -reprezentovateľný, ak existuje vektorový priestor V konečnej dimenzie nad F a zobrazenie $f : X \rightarrow V$ také, že

$$\forall A \in \mathcal{N} : (A \in \mathcal{N} \iff f(A) \text{ je lineárne nezávislá vo } V)$$

Definícia 3.2.3. Matroid je reprezentovateľný, ak je F -reprezentovateľný nad nejakým polom F .

Definícia 3.2.4. Matroid je binárny, ak je $GF(2)$ -reprezentovateľný.

Definícia 3.2.5. Matroid je regulárny, ak je F -reprezentovateľný nad každým polom F .

Veta* 3.2.4. Každý grafový matroid je regulárny.

TODO Cayleho grafy?

TODO rezy a kružnice sú kolmé v každej reprezentácii?

Definícia 3.2.6. (Zúženie matroidu)

Nech $M = (X, \mathcal{N})$ je matroid a $Y \subseteq X$. Nech $\mathcal{N}_Y := \{A \mid A \subseteq Y \wedge \exists B \in \mathcal{N} : A = B \cap Y\}$. Potom $M/Y := (Y, \mathcal{N}_Y)$ je matroid a nazýva sa zúžením matroidu M na množinu Y .

Definícia 3.2.7. (Kontrakcia matroidu)

Nech $M = (X, \mathcal{N})$ je matroid a $Y \subseteq X$. Nech $A \subseteq Y$ patrí do systému $\mathcal{N}_Y$ práve vtedy, keď existuje báza B množiny $X - Y$ v matroide M taká, že $A \cup B \in \mathcal{N}$. Potom dvojica $M.Y := (Y, \mathcal{N}_Y)$ je matroid a nazýva sa kontrakciou matroidu M na množinu Y .

Veta 3.2.5. $(M.Y)^* = M^*/_Y$

Definícia 3.2.8. Matroid M' je minorom matroidu M , ak sa matroid M' dá dostať z matroidu M pomocou postupnosti zúžení a kontrakcií.

TODO Fannov matroid

Veta* 3.2.6. (*Charakterizácia tried matroidov*)

Oznáčme Fannov matroid ako $\mathcal{F}$.

1. matroid M je binárny $\iff U_2^4$ nie je minorom matroidu M .
2. matroid M je regulárny $\iff U_2^4, \mathcal{F}, \mathcal{F}^*$ nie sú minormi matroidu M .
3. matroid M je grafový $\iff U_2^4, \mathcal{F}, \mathcal{F}^*, M^*(K_{3,3}), M^*(K_5)$ nie sú minormi matroidu M .
4. matroid M je kografový $\iff U_2^4, \mathcal{F}, \mathcal{F}^*, M(K_{3,3}), M(K_5)$ nie sú minormi matroidu M .
5. matroid M je planárny $\iff$ matroid M je grafový a kografový.

3.3 Matroidové algoritmy

Definícia 3.3.1. Problém maximálnej množiny je trojica $(X, \mathcal{M}, c)$, kde $X = x_1, \dots, x_n$ je množina objektov, $\mathcal{M} \subseteq \mathcal{P}(X)$ je množina prípustných riešení a $c : X \rightarrow \mathbb{R}^+ \cup \{0\}$ je cenová funkcia, rozširiteľná na $\mathcal{P}(X)$, a to takým spôsobom: $\forall A \in \mathcal{P}(X) : c(A) := \sum_{x_i \in A} c(x_i)$. Riešením problému maximálnej množiny je množina $M^* \in \mathcal{M}$ s maximálnou cenou. Formálne,

$$M^* := \arg \max_{M \in \mathcal{M}} c(M)$$

Definícia 3.3.2. (Pažravý algoritmus)

Nech $(X, \mathcal{M}, c)$ je problém maximálnej množiny. Potom nasledovný algoritmus je pažravým algoritmom pre nájdenie riešenia daného problému:

1. $M_0 := \emptyset$
2. $M_{i+1} := M_i \cup \{x\}$, ak x spĺňa nasledovné podmienky:
  - (a) $x \notin M_i$
  - (b) $M_i \cup \{x\} \subseteq M' \in \mathcal{M}$ (t.j. existuje také $M' \in \mathcal{M}$)
  - (c) x má spomedzi všetkých prvkov, ktoré spĺňajú predchádzajúce podmienky, maximálnu cenu $c(x)$
3. Opakujeme krok 2. Ak x , vyhovujúce všetkým podmienkam z druhého kroku, neexistuje, tak algoritmus končí a odpoveďou je posledná množina M_i .

Veta 3.3.1. (*Vzťah matroidov a pažravých algoritmov*)

Nech X je konečná množina, $\mathcal{M} \subseteq \mathcal{P}(X)$. Potom nasledujúce podmienky sú ekvivalentné:

1. pre každé nezáporné ohodnotenie c množiny X pažravý algoritmus nájde optimálne riešenie
2. existuje matroid na množine X taký, že $\mathcal{M}$ je systémom báz daného matroidu